

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-81>

УДК 332.1:338.43

ЯЦЕНКО Олександр

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0002-0388-728X>e-mail: om.iatsenko@gmail.com

ЯЦЕНКО Ольга

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0003-4399-2217>e-mail: yacenkoolgakneu@gmail.com

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті досліджено вплив глобальних трансформацій на соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій України в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення. Обґрунтовано, що поєднання економічних, соціальних, екологічних, цифрових та інституційних змін формує нову архітектуру просторового розвитку та визначає стійкість сільських громад до зовнішніх шоків. Показано, що повномасштабна війна суттєво загострила структурні проблеми сільського простору, зокрема скорочення інвестиційної активності, відтік трудових ресурсів, руйнування інфраструктури та зниження рівня зайнятості.

У процесі дослідження проаналізовано динаміку ключових соціально-економічних показників розвитку сільських територій України у 2015–2024 рр., що дозволило виявити тенденції зміни інвестицій, рівня оплати праці та зайнятості в аграрному секторі. Соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій розглянуто як комплексну систему, що охоплює економічну, соціальну, інфраструктурну, інституційну та екологічну компоненти, взаємодія яких формує основу інноваційно орієнтованої моделі сталого розвитку. Запропоновано багаторівневу модель управління розвитком сільських територій у післявоєнний період, яка поєднує національний, регіональний, економічний, соціально-освітній та екологічний рівні. Обґрунтовано, що її реалізація сприятиме диверсифікації економіки, розвитку людського капіталу, цифровізації управління, впровадженню принципів «зеленої» економіки та підвищенню якості життя сільського населення. Зроблено висновок, що адаптація сільських територій України до глобальних трансформацій є ключовою передумовою їх стійкого розвитку та інтеграції до європейського простору сталого зростання.

Ключові слова: сільські території, соціально-економічне забезпечення, сталий розвиток, післявоєнне відновлення, глобальні трансформації, цифровізація, зелена економіка, людський капітал.

IATSENKO Oleksandr, YATSENKO Olha

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

THE INFLUENCE OF GLOBAL TRANSFORMATIONS ON THE SOCIO-ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The article examines the impact of global transformations on the socio-economic support for the development of rural areas in Ukraine under wartime challenges and post-war recovery. It is substantiated that the combination of economic, social, environmental, digital, and institutional changes forms a new architecture of spatial development and determines the resilience of rural communities to external shocks. It is shown that the full-scale war has significantly intensified structural problems of rural territories, including declining investment activity, labor outmigration, infrastructure destruction, and reduced employment.

The study analyzes the dynamics of key socio-economic indicators of rural development in Ukraine during 2015–2024, which made it possible to identify trends in investment flows, wage levels, and employment in the agricultural sector. Socio-economic support for rural development is interpreted as a comprehensive system that includes economic, social, infrastructural, institutional, and environmental components, the interaction of which creates the basis for an innovation-oriented model of sustainable development. A multi-level model of rural development management in the post-war period is proposed, integrating national, regional, economic, social-educational, and environmental levels. It is argued that the implementation of this model will promote economic diversification, human capital development, digitalization of governance, the introduction of green economy principles, and improvement of the quality of life of the rural population. The study concludes that the adaptation of Ukraine's rural areas to global transformations is a key prerequisite for their sustainable development and integration into the European space of sustainable growth.

Keywords: rural areas, socio-economic support, sustainable development, post-war recovery, global transformations, digitalization, green economy, human capital.

Стаття надійшла до редакції / Received 12.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобальні трансформації - економічні, соціальні, екологічні та технологічні - суттєво змінюють умови розвитку національних економік і соціальних систем. Для України ці процеси набули особливої ваги у зв'язку з наслідками повномасштабної війни, масштабними руйнуваннями інфраструктури,

зміною демографічної структури та необхідністю післявоєнного відновлення. Саме сільські території опинилися у фокусі цих викликів, адже вони забезпечують продовольчу безпеку держави, є носіями трудового потенціалу, культурної спадщини та просторової рівноваги регіонів. Водночас глобальні тенденції - європейська інтеграція, цифровізація, «зелена» трансформація, зростання ролі людського капіталу - відкривають нові можливості для оновлення соціально-економічної системи села. Це потребує формування сучасних механізмів управління, здатних забезпечити збалансований розвиток економічної, соціальної, екологічної та інституційної сфер у повоєнний період. Отже, дослідження впливу глобальних трансформацій на соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій України є надзвичайно актуальним. Воно дозволяє визначити стратегічні напрями післявоєнного відновлення, підвищити ефективність державної політики у сфері регіонального розвитку та сформувати передумови для інтеграції України у європейський простір сталого розвитку.

Сучасний розвиток сільських територій України відбувається під впливом поєднання воєнних викликів, глобальних трансформацій та зростаючих соціально-економічних очікувань населення. Посилення інтеграції до європейського простору, вимоги продовольчої безпеки та необхідність екологічної стабільності висувають нові умови до ефективності сільської економіки. Водночас спостерігається нерівномірність розвитку регіонів, скорочення інвестицій, відтік трудових ресурсів і недостатня цифровізація управлінських процесів.

Наявність цих суперечностей - між стратегічною роллю сільських територій у національній безпеці та обмеженими можливостями їх соціально-економічного забезпечення - зумовлює потребу у формуванні нової, стійкої моделі розвитку, здатної забезпечити адаптацію сільських громад до глобальних змін і повоєнного відновлення.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика розвитку сільських територій, особливо в умовах глобальних трансформацій і воєнних викликів, активно досліджується як зарубіжними, так і українськими науковцями. Так, Д. Нагернюк акцентує увагу на комплексному підході до формування соціально-економічного потенціалу сільських територій, підкреслюючи необхідність узгодження економічних, соціальних та екологічних чинників для досягнення збалансованого розвитку регіонів [1].

Т. Корнієнко у своїй роботі розглядає вплив воєнного стану на економічну діяльність підприємств та обґрунтовує роль інноваційних і маркетингових стратегій як чинників відновлення їх конкурентоспроможності, що має особливе значення для аграрного сектору та сільських територій [2].

О. Мельник та І. Крамаренко підкреслюють значення цифровізації у системі державного управління, зазначаючи, що цифрові технології здатні стати каталізатором модернізації місцевого розвитку, підвищення прозорості управління та ефективності використання ресурсів громад [3].

Серед зарубіжних дослідників заслуговує на увагу праця Мері Манучарян, у якій авторка аналізує сучасні тенденції «зеленої» трансформації аграрного сектору, підкреслюючи важливість екологічної модернізації, циркулярної економіки та відновлюваних джерел енергії як ключових чинників підвищення соціально-економічної стійкості сільських регіонів [4].

Глобальні трансформації теж мають значний вплив на соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій України у воєнний та повоєнний період. Дослідники обґрунтовують, що ключовими детермінантами стійкості національної галузі сільського господарства та належного розвитку сільських територій виступають технологічна модернізація (точне землеробство, AgTech, супутниковий моніторинг), інституційна підтримка (агробонди, воєнне страхування, міжнародні гарантії) та логістична адаптація (розширення Дунайського коридору) [12-21].

Таким чином, у наукових дослідженнях сформовано низку підходів до розвитку сільських територій - від цифрової трансформації та інституційного зміцнення до екологічної модернізації та формування нової парадигми сталого розвитку. Водночас залишається недостатньо опрацьованим питання інтеграції цих напрямів у єдину модель соціально-економічного забезпечення розвитку сільських територій України в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій, що і визначає актуальність даного дослідження.

ВИДІЛЕННЯ НЕДОСЛІДЖЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Попри значну кількість досліджень, присвячених розвитку сільських територій, недостатньо вивченими залишаються питання комплексної взаємодії економічних, соціальних, екологічних та цифрових чинників у системі їх соціально-економічного забезпечення.

Недостатньо розроблені механізми узгодження державної, регіональної та місцевої політики у контексті післявоєнного відновлення, а також оцінка впливу глобальних трансформацій на стійкість сільських громад. Потребує подальшого наукового обґрунтування інтегрована модель управління розвитком сільських територій України з урахуванням сучасних викликів і європейських орієнтирів сталого зростання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою є обґрунтування теоретичних і прикладних засад соціально-економічного забезпечення розвитку сільських територій України в умовах воєнних і глобальних трансформацій, а також формування моделі їх стійкого розвитку у післявоєнний період.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний етап розвитку України позначений накладанням кількох хвиль глобальних трансформацій - економічної, соціальної, екологічної та технологічної, - які суттєво змінюють умови функціонування національної економіки, структуру ринку праці, демографічні тенденції та моделі просторового розвитку. Ці процеси посилюються наслідками повномасштабної війни та одночасним просуванням України на шляху європейської інтеграції, що створює унікальну, але суперечливу ситуацію: з одного боку - масштабні втрати, руйнування і демографічний спад, а з іншого - появу нових можливостей для модернізації та системного оновлення країни.

У такому контексті сільські території виступають не лише об'єктом відновлення, а й ключовим чинником стійкого розвитку держави. Вони є базою продовольчої безпеки, адже забезпечують виробництво основних продуктів харчування, сировини для переробної промисловості, енергетичних культур. Водночас сільський простір виконує соціальну функцію, формуючи ядро трудового потенціалу країни та сприяючи збереженню культурних традицій, історичної пам'яті й локальної ідентичності.

Не менш важливою є просторова функція сільських територій - вони забезпечують територіальний баланс між центром і периферією, формуючи основу регіональної стабільності. Саме тому під час післявоєнного відновлення увага державної політики має бути спрямована не лише на відбудову зруйнованої інфраструктури, а й на створення умов для якісного життя населення, підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки, посилення інституційної спроможності громад.

Соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій трактується як комплексна система інституцій, інструментів і ресурсів, спрямованих на формування стійкого добробуту домогосподарств, суб'єктів господарювання та територіальних громад. Її мета полягає у забезпеченні високої якості життя населення шляхом створення сприятливих умов для зайнятості, підприємництва, соціального захисту, освіти та охорони здоров'я, а також через розвиток базової інфраструктури - транспортної, енергетичної, цифрової та соціальної [5].

Для оцінки тенденцій соціально-економічного розвитку сільських територій розглянемо динаміку ключових показників за останні роки (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних соціально-економічних показників сільських територій України у 2015-2024 рр.*

Рік	Частка сільського населення, %	Зайнятість у сільському господарстві, % від загальної	Середньомісячна зарплата у с/г, грн	Капітальні інвестиції у с/г, тис. грн
2015	30,939	15,257	3 379	1794685
2016	30,846	15,599	4 231	3046769
2017	30,754	15,408	5 484	3610819
2018	30,648	14,905	7 311	2998776
2019	30,527	13,907	8686	2997587
2020	30,392	14,122	10561	2485181
2021	30,243	14,116	14256	3826474
2022	30,081	14,122	13858	1390640
2023	29,905	14,116	15569	1543863
2024	29,716	13,832	20527	1711586

* складено автором за даними джерел [6-8].

Як видно з табл. 1, упродовж 2015-2021 рр. спостерігалася стабільне зростання обсягів капітальних інвестицій та середньомісячної заробітної плати у сільському господарстві, що свідчить про підвищення інвестиційної привабливості галузі. Проте у 2022 р. внаслідок повномасштабної війни відбулося різке скорочення інвестиційної активності, після чого у 2023-2024 рр. спостерігається поступове її відновлення.

Для наочності зазначені тенденції подано на рис. 1. Як видно з рисунка, пік інвестицій припадає на 2021 рік (3,8 млрд грн), після чого відбулося падіння більш ніж удвічі, однак у наступні роки спостерігається позитивна динаміка, що свідчить про поступову адаптацію аграрного сектору до нових умов господарювання.

Загалом динаміка інвестиційних процесів у сільському господарстві підтверджує високу чутливість аграрного сектору до зовнішніх шоків і безпекових ризиків. Поступове поживлення капіталовкладень у 2023-2024 рр. свідчить про активізацію процесів відбудови, відновлення виробничої інфраструктури та повернення інвесторів до сільських територій. Це створює передумови для формування нової моделі розвитку, орієнтованої на стійкість, диверсифікацію джерел фінансування та підвищення ефективності використання ресурсів.

З огляду на сучасні виклики післявоєнного відновлення та глобальної трансформації економіки, дана система має розглядатися як цілісна структура, у межах якої взаємодіють економічні, соціальні, інфраструктурні, інституційні та екологічні компоненти. Кожна з них виконує специфічну функцію у формуванні стійкого розвитку села, а їхня взаємодія забезпечує досягнення комплексного ефекту підвищення добробуту населення й конкурентоспроможності територій. [9].

Економічна компонента формує матеріальну основу розвитку, сприяючи зростанню доходів населення, диверсифікації зайнятості, розширенню малого та середнього підприємництва, а також залученню інвестицій у виробничу й соціальну інфраструктуру.

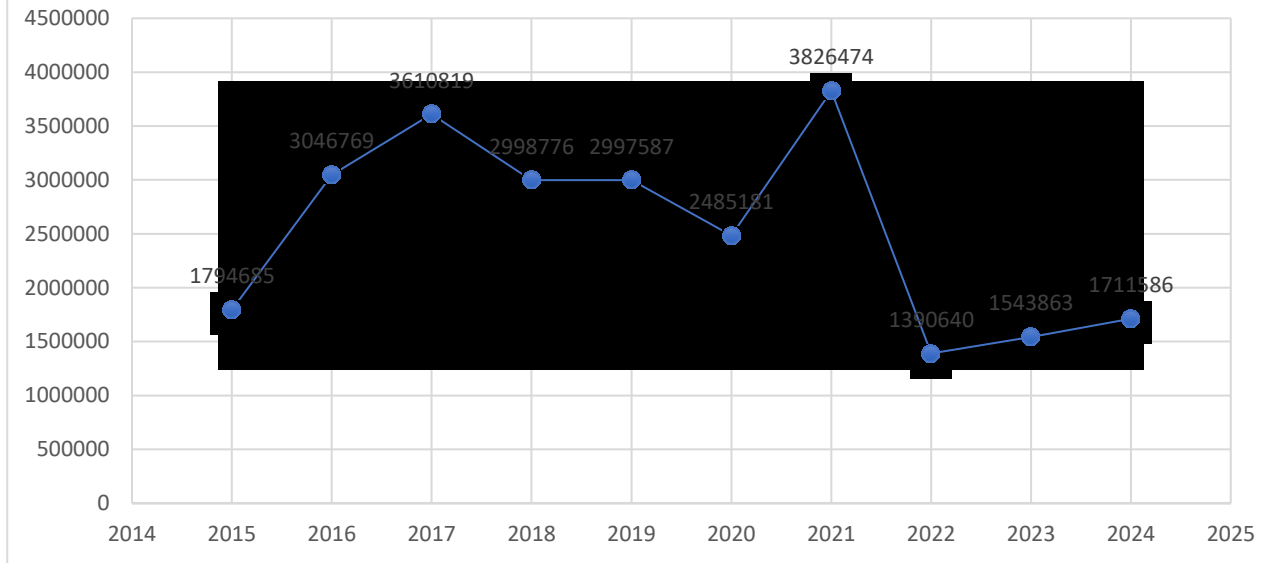

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство України у 2015-2024 рр.

Соціальна компонента орієнтована на підвищення якості життя сільського населення, забезпечення доступу до базових соціальних послуг - освіти, медицини, культури - та підтримку вразливих груп, що формує соціальну згуртованість громад.

Інфраструктурна компонента є матеріальною основою просторової інтеграції села у національний економічний простір завдяки розвитку транспортних, енергетичних, комунальних і цифрових мереж. Інституційна компонента визначає ефективність управління на місцевому рівні, рівень децентралізації та спроможність органів самоврядування координувати діяльність між державою, бізнесом і громадянськістю.

Екологічна компонента покликана забезпечити збереження природного потенціалу, раціональне використання ресурсів та впровадження екологічно дружніх технологій виробництва.

Загальну логіку та взаємозв'язки зазначених компонент представлено на рис. 2, де відображено системну модель соціально-економічного забезпечення розвитку сільських територій України. Як видно з рисунка, усі елементи взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного, утворюючи єдине середовище сталого розвитку, здатне забезпечити не лише економічне зростання, але й соціальну стабільність та екологічну безпеку.

Рис. 2. Структура системи соціально-економічного забезпечення розвитку сільських територій України

У сучасних умовах саме комплексне поєднання зазначених елементів створює передумови для переходу до моделі сталого розвитку сільських територій, заснованої на принципах збалансованості, інклюзивності та інноваційності. Соціально-економічне забезпечення, розглянуте у цьому контексті, виступає інтегруючим механізмом, який поєднує державну політику, ринкові процеси та ініціативи місцевих громад, орієнтовані на досягнення довгострокової стійкості розвитку.

Разом із тим ефективність функціонування цієї системи значною мірою визначається впливом зовнішнього середовища. Сільські території сьогодні розвиваються не ізольовано, а в умовах глибоких глобальних трансформацій, що змінюють соціально-економічні та технологічні основи їх існування. Такі процеси, як цифровізація, кліматичні зміни, демографічні зрушення та інтеграція у світовий економічний простір, формують нову архітектуру розвитку сільського господарства, зайнятості та місцевих спільнот.

З одного боку, глобальні тенденції відкривають нові можливості для підвищення продуктивності, розвитку агропромислових кластерів, залучення інвестицій і створення робочих місць. З іншого - породжують виклики, пов'язані з нерівномірністю доступу до ресурсів, цифровим розривом, екологічними ризиками та міграцією працездатного населення.

Серед цих процесів особливої уваги заслуговує цифрова трансформація, яка стала визначальним чинником соціально-економічних змін у сільській місцевості. Вона охоплює розвиток електронного врядування, агротехнологій, систем точного землеробства, дистанційної освіти й медицини. Водночас відсутність стабільного інтернет-покриття, низький рівень цифрової грамотності та обмежені фінансові ресурси гальмують повноцінну інтеграцію села у цифрову економіку.

Додатковим викликом для сільських територій стала повномасштабна російська агресія, яка не лише загострила наявні структурні проблеми, а й призвела до масштабних матеріальних та людських втрат. Значна частина аграрного потенціалу країни зазнала руйнувань: пошкоджено житловий фонд, об'єкти енергетики, транспортну інфраструктуру, логістичні шляхи та соціальні установи. Величезні площі сільськогосподарських угідь залишаються замінованими, що істотно обмежує можливості для відновлення виробництва. Наслідком цього стало зниження рівня зайнятості, скорочення доходів населення, міграція трудових ресурсів і падіння інвестиційної активності.

Попри складні обставини, у післявоєнний період поступово формується позитивна динаміка відновлення сільських територій. Відзначається активізація малих фермерських господарств, розвиток кооперативного руху та соціального підприємництва. Вагомого значення набувають міжнародні програми підтримки села, спрямовані на розмінування територій, модернізацію техніки, відбудову інфраструктури й екологічну реабілітацію. Ці процеси створюють основу для формування нової моделі розвитку сільської економіки - більш технологічної, стійкої та орієнтованої на європейські стандарти.

Подальший розвиток сільських територій України відбувається в умовах багатовимірних глобальних трансформацій, які охоплюють економічну, соціальну, екологічну та інституційну сфери. Ці процеси формують нову архітектуру просторового, виробничого та соціального розвитку, змінюючи традиційні моделі господарювання й управління.

Економічні трансформації насамперед пов'язані з поглибленням інтеграції України у світовий ринок. Це створює умови для розвитку конкурентоспроможних агропродовольчих виробництв, розширення експортно орієнтованих підприємств, відновлення логістичних ланцюгів і залучення іноземного капіталу. Водночас актуальним завданням стає перехід до моделі з високою доданою вартістю, орієнтованої на переробку сировини, впровадження сучасних технологій, сертифікацію продукції за європейськими стандартами та інвестиції у розвиток людського капіталу. Така переорієнтація дозволить зміцнити позиції України на глобальних ринках і забезпечити стійке зростання доходів у сільському секторі.

Соціальні трансформації проявляються у змінах структури зайнятості, вимог до кваліфікації кадрів та соціальних орієнтирів населення. Поширюються дистанційні форми роботи, цифрова освіта, соціальне підприємництво, що відкриває нові можливості для мешканців сільських територій. Водночас особливої ваги набуває формування умов для повернення людей до села - створення якісних робочих місць, розбудова соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до медичних, освітніх і культурних послуг, розвиток місцевої спільноти як осередку соціальної згуртованості.

Екологічні трансформації зумовлені зростанням впливу кліматичних змін, деградацією ґрунтів, виснаженням водних ресурсів і потребою збереження біорізноманіття. У цих умовах стратегічним напрямом стає перехід до моделі сталого й «зеленого» господарювання, що передбачає впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії, удосконалення систем екологічного моніторингу та адаптивного землекористування. Післявоєнне відновлення сільських територій має базуватися на принципах екологічної безпеки, відновлення природного потенціалу та раціонального використання ресурсів.

Інституційні трансформації охоплюють процеси реформування системи управління територіями на засадах децентралізації та підвищення ролі місцевого самоврядування. Територіальні громади поступово стають ключовими суб'єктами стратегічного планування, реалізації програм розвитку села та управління ресурсами. У сучасних умовах зростає значення міжсекторної взаємодії, що виявляється у формуванні нових моделей партнерства типу «державна - бізнес - громада - міжнародні організації». Така взаємодія сприяє

мобілізації ресурсів, посиленню інституційної спроможності громад і підвищенню ефективності реалізації політики сталого розвитку.

Узагальнюючи, глобальні трансформації створюють не лише виклики, а й потужні можливості для оновлення соціально-економічної системи сільських територій України. Їх адаптація до нових економічних, технологічних та екологічних реалій є ключовою умовою формування стійкої моделі розвитку, орієнтованої на інноваційність, ефективність і соціальну справедливість.

Подальший прогрес у сфері розвитку сільських територій потребує не лише реагування на зовнішні зміни, а й активного впровадження нових підходів до управління розвитком села. У сучасних умовах саме інновації стають основним каталізатором соціально-економічного оновлення, здатним забезпечити підвищення конкурентоспроможності, енергоефективності та якості життя населення.

Ефективне соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій має ґрунтуватися на впровадженні інноваційних підходів, що поєднують цифрові, екологічні, фінансові та соціальні механізми модернізації. Перехід до інноваційної моделі розвитку села означає відхід від традиційних адміністративних підходів на користь гнучких, інтегрованих і технологічно орієнтованих рішень.

Важливою складовою цього процесу є цифровізація управлінських і виробничих процесів. Сучасні інформаційні технології - геоінформаційні системи (GIS), платформи Smart-село, електронні сервіси для фермерів і кооперативів - створюють умови для прозорості управління, ефективного моніторингу ресурсів і комунікації між органами влади та громадами [10-11].

Не менш важливим напрямом є розвиток моделей «зеленої економіки», що передбачають перехід до енергоефективного виробництва, використання біоенергетичних установок, технологій утилізації та повторного використання відходів. Це зменшує екологічне навантаження, сприяє енергетичній незалежності громад і створенню «зелених» робочих місць.

Важливе місце посідає підтримка малого бізнесу та соціального підприємництва. Розвиток мікрокредитування, грантових програм і аграрних стартапів залучає фінансові ресурси до сільських громад і формує нові центри економічної активності. Це підсилює локальну економіку та стимулює розвиток самозайнятості.

Центральною ланкою інноваційних перетворень є розвиток людського капіталу - підвищення рівня освіти, професійної перепідготовки, формування цифрових і підприємницьких компетенцій. Особливо важливою стає участь сільського населення в міжнародних освітніх програмах, неформальному навчанні та цифрових освітніх платформах.

Значну роль відіграє кооперація та партнерство громад. Спільне планування й коінвестування інфраструктурних проєктів, міжмуніципальні ініціативи підвищують ефективність використання ресурсів. Водночас участь у європейських програмах розвитку регіонів (LEADER, Horizon Europe, Green Deal) відкриває нові можливості для фінансування, технологічного оновлення та інтеграції України до європейського простору сталого розвитку.

Застосування цих інноваційних підходів забезпечує формування цілісної системи взаємодії держави, бізнесу, місцевих громад і міжнародних партнерів, спрямованої на досягнення довгострокової соціально-економічної стійкості сільських територій. Узагальнення основних напрямів інноваційних підходів наведено на рис. 3. Як видно зі схеми, інноваційна модель поєднує цифрові, екологічні, фінансові, освітні та інституційні інструменти, які формують інтегровану систему партнерства «держава - бізнес - громада - міжнародні організації».

Перехід від інноваційної моделі до моделі стійкого розвитку означає формування нової стратегії відбудови сільських територій у повоєнний період. Якщо інновації виступають механізмом модернізації, то стійкість є стратегічною метою, що передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціальної справедливості, екологічної безпеки та інституційної стабільності.

Модель стійкого розвитку сільських територій України у повоєнний період базується на взаємодії п'яти ієрархічних рівнів управління: національного, регіонального, економічного, соціально-освітнього та екологічного. Кожен з них виконує власну функцію, але в комплексі формує єдину систему, спрямовану на досягнення довгострокової стійкості сільського простору.

Національний рівень визначає стратегічні пріоритети сталого розвитку, передбачає гармонізацію політики з європейськими стандартами, державні програми підтримки сільських територій, стимулювання інвестицій та розвиток цифрової й транспортної інфраструктури. Результатом є створення сприятливого інституційного та нормативного середовища.

Регіональний рівень зосереджений на розвитку територіальних громад і міжмуніципальній співпраці. До його завдань належать формування регіональних стратегій сталого розвитку, реалізація партнерства «влада - бізнес - громада», кооперація між громадами та участь у європейських програмах. Це забезпечує посилення управлінської спроможності та ефективну децентралізацію.

Економічний рівень орієнтований на диверсифікацію аграрного виробництва, розвиток інноваційних агропромислових кластерів, підтримку малого бізнесу, соціального підприємництва та залучення інвестицій. Результатом виступає зростання продуктивності, зайнятості й інвестиційно

Рис. 3. Інноваційні підходи до соціально-економічного забезпечення розвитку сільських територій України і привабливості сільської економіки

Соціально-освітній рівень охоплює розвиток людського капіталу та соціальної інфраструктури. Його ключові напрями - підвищення якості освіти, охорони здоров'я, культури, підтримка молоді та вразливих груп, а також цифровізація соціальних послуг. Унаслідок цього формується активний людський капітал і соціальна згуртованість громад.

Екологічний рівень спрямований на раціональне природокористування, розвиток «зеленої» енергетики, переробку відходів, рекультивацію земель і збереження біорізноманіття.

Узагальнена взаємодія зазначених рівнів подана на рис. 4, який відображає інтегровану модель стійкого розвитку сільських територій України у повоєнний період.

Запропонована модель відображає цілісну систему багаторівневого управління розвитком сільських територій, у якій поєднуються стратегічні, економічні, соціальні та екологічні компоненти. Її реалізація передбачає послідовне формування сприятливого інституційного середовища, розвиток місцевих ініціатив, диверсифікацію економіки, підвищення якості життя населення та збереження природного потенціалу. У результаті впровадження такої моделі забезпечується відновлення конкурентоспроможності сільського сектору, підвищення соціальної стійкості громад і інтеграція України до європейського простору сталого розвитку.

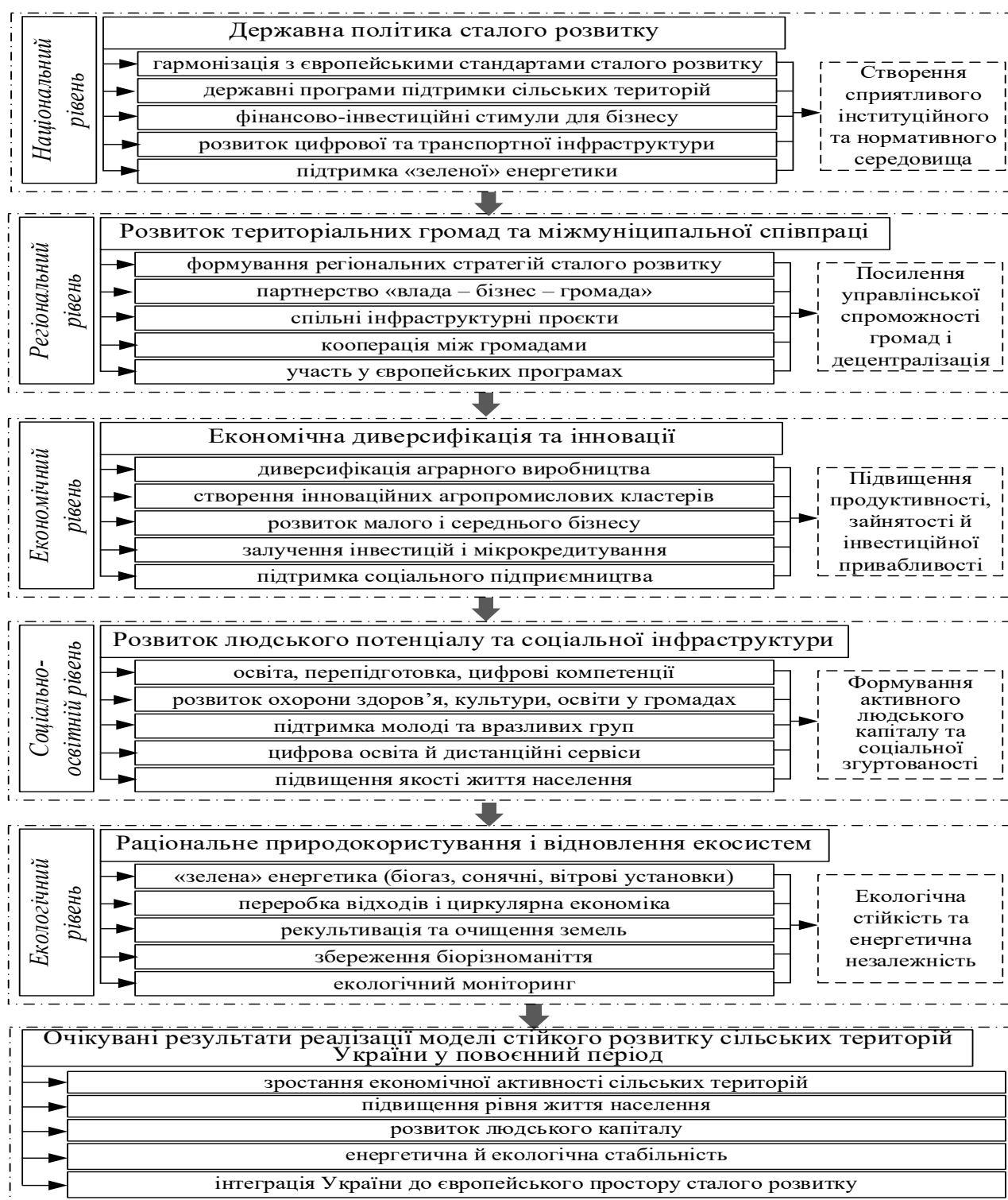

Рис. 4. Модель стійкого розвитку сільських територій України у повоєнний період

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, глобальні трансформації суттєво вплинули на соціально-економічний розвиток сільських територій України, посиливши потребу у формуванні нової моделі їх післявоєнного відновлення. Виявлено, що поєднання економічних, соціальних, екологічних, цифрових та інституційних чинників визначає ефективність функціонування сільського простору та його стійкість до зовнішніх викликів.

Соціально-економічне забезпечення розвитку сільських територій має базуватися на інтеграції інноваційних підходів, спрямованих на цифровізацію управління, розвиток «зеленої» економіки, підтримку малого бізнесу, посилення людського капіталу й партнерство між державою, бізнесом і громадами.

Запропонована модель стійкого розвитку відображає взаємодію п'яти рівнів - національного, регіонального, економічного, соціально-освітнього та екологічного - і забезпечує комплексне поєднання державної політики, місцевих ініціатив та інноваційних механізмів управління.

Її реалізація створює передумови для економічного зростання, соціальної згуртованості, екологічної безпеки та інтеграції України до європейського простору сталого розвитку.

Література

1. Нагернюк Д. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2021. № 10. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/440>
2. Корнієнко Т. Маркетингові стратегії у формуванні конкурентних переваг підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2710>
3. Мельник О., Крамаренко І. Цифровізація як чинник підвищення ефективності державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 3. URL: <https://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6416&i=12>
4. Manucharyan M. *Green Transition in Agriculture: Challenges and Pathways*. *Agricultural Science Journal*. January. 2025. P. 129–141. URL: <https://doi.org/10.54503/1829-4324.2024.2-129>
5. Залізко В. Д. Вплив агрохолдингізації сільськогосподарських підприємств на соціально-економічний розвиток сільських територій. *Економіка України*. 2013. № 6 (619). С. 71–78.
6. Державна служба статистики України. *Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у 2010–2024 роках: статистичний збірник*. Київ: ДССУ, 2024. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
7. Державна служба статистики України. *Статистичний щорічник України*: ДССУ, 2024. 760 с. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
8. World Bank. *World Development Indicators Database, 2015–2024*. Washington, DC: World Bank Group, 2024. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
9. Назарук А. Я., Рудь Н. Т. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 3 (18). С. 49–54. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.18-8>
10. Газуда М. В., Газуда Л. М., Герцег В. А. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2024. № 1(63). С. 79–86. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).79-86](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).79-86)
11. Chobitok V., Obydiennova T., Us Y., Demyanenko T., Skoromna O. *Formation of the Information Resource Management System of Enterprises Under the New Digital Economy*. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. – 2019. – Vol. 8. – P. 256–262. URL: <http://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3c/C10431183C19.pdf>
12. Шлапак А., Яценко О., Іващенко О., Зарицька Н., Осадчук В. Цифрова трансформація міжнародної торгівлі в контексті глобальної конкуренції: технологічні інновації та інвестиційні пріоритети. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023. 6(53), 334–347. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.6.53.2023.4241>
13. Mykhailova M., Yatsenko O., Zavadska Y., Afanasieva O., Haas R. The War in Ukraine and its Impact on Global Agricultural Trade (Auswirkungen des Ukrainekriegs auf den globalen Agrarhandel). *Die Bodenkultur: Journal of Land Management, Food and Environment*. 2023. Volume 74, Issue 2, 91–105. DOI: <https://doi.org/10.2478/boku-2023-0008>
14. Кудлаєнко С., Яценко О., Луньова Т., Яценко О., Шарук Т., Дендеберя Д. Стратегічне управління та вдосконалення систем підтримки й просування національного експорту для забезпечення сталого розвитку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2025. 4(63), 280–295. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.63.2025.4811>
15. Zavadska, Y., Shlapak, A., Yatsenko, O., Iatsenko, O., Mykhailova, M., & Dluhopolskyi, O. (2025). Sustainable and Resilient International Agricultural Trade: Global Uncertainty and Regional Reactions. *Problemy Ekorozwoju*, 20(2), 101–113. <https://doi.org/10.35784/preko.7276>
16. Panchenko, V., Yatsenko, O., Musiiets T., Zinchenko F., Aleksandrova M. Global financial crises and their macroeconomic consequences for national economies: the case of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. 6(59), 336–352. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.6.59.2024.4552>
17. Tananaiko T., Yatsenko O., Osypova O., Nitsenko V., Balezentis T., Streimikiene D. Economic rationale for manifestations of asymmetry in the global trading system. *Sustainability*. 2023, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>
18. Hrynchak N., Yatsenko O., Bulatova O., Ptashchenko O. Problems relating to the statistical research of the national market of logistics services in war conditions. *Statistics in Transition new series*, vol. 24, 2023, 1, pages: 13–28. <https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-002>

19. Bazaluk, O., Yatsenko, O., Reznikova, N., Bibla, I., Karasova, N., & Nitsenko, V. International integration processes influence on welfare of country. *Journal of Business Economics and Management*, 2022. 23(2), 382–398. <https://doi.org/10.3846/jbem.2022.16228>
20. Yatsenko O., Zavadska, Y., Khrystenko, O., Musiiets, T., & Aksyonova, O. Innovative transformations of the agricultural complex in the context of global challenges of sustainable development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2021. 5(40), 216–224. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.244989>
21. Яценко, О., & Яценко, О. (2025). Глобальні тригери та імперативи формування циркулярних ланцюгів доданої вартості для зростання стійкості національної економіки в умовах євроінтеграції. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 342(3(1), 455–462. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-66](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-66)

References

1. Naherniuk, D. (2021). *Problemy ta perspektyvy rozvytku silskykh terytorii* [Problems and Prospects of Rural Areas Development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (10). Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/440>
2. Kornienko, T. (2023). *Marketynhovi stratehii u formuvanni konkurentnykh perevah pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu* [Marketing Strategies in Forming Competitive Advantages of Enterprises under Martial Law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (51). Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2710>
3. Melnyk, O., & Kramarenko, I. (2021). *Tsyfrovizatsiia yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnoho upravlinnia* [Digitalization as a Factor in Increasing the Efficiency of Public Administration]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (3). Available at: <https://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6416&i=12>
4. Manucharyan, M. (2025). *Green Transition in Agriculture: Challenges and Pathways*. *Agricultural Science Journal*, January, 129–141. Available at: <https://doi.org/10.54503/1829-4324.2024.2-129>
5. Zalizko, V. D. (2013). *Vplyv ahrokhodnyhizatsii silskohospodarskykh pidpriemstv na sotsialno-ekonomichnyi rozvytok silskykh terytorii* [Influence of Agroholdingization of Agricultural Enterprises on Socio-Economic Development of Rural Areas]. *Ekonomika Ukrainy*, 6(619), 71–78.
6. State Statistics Service of Ukraine. (2024). *Capital Investments by Type of Economic Activity in 2010–2024: Statistical Bulletin*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://ukrstat.gov.ua>
7. State Statistics Service of Ukraine. (2024). *Statistical Yearbook of Ukraine 2024*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://ukrstat.gov.ua>
8. World Bank. (2024). *World Development Indicators Database, 2015–2024*. Washington, DC: World Bank Group. Available at: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
9. Nazaruk, A. Ya., & Rud, N. T. (2025). *Tsyfrovizatsiia ta yii vplyv na stalnyi rozvytok silskykh terytorii Ukrainy* [Digitalization and Its Impact on the Sustainable Development of Rural Areas of Ukraine]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 3(18), 49–54. Available at: <https://doi.org/10.32782/dees.18-8>
10. Hazuda, M. V., Hazuda, L. M., & Hertseh, V. A. (2024). *Kliuchovi aspekty tsyfrovizatsii silskoho hospodarstva* [Key Aspects of Digitalization in Agriculture]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, 1(63), 79–86. Available at: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).79-86](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).79-86)
11. Chobitok, V., Obydienova, T., Us, Y., Demyanenko, T., & Skoromna, O. (2019). *Formation of the Information Resource Management System of Enterprises Under the New Digital Economy*. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 8, 256–262. Available at: <http://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3c/C10431183C19.pdf>
12. Shlapak A., Yatsenko O., Ivashchenko O., Zarytska N., Osadchuk V. (2023). Digital transformation of international trade in the context of global competition: technological innovations and investment priorities. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(53), 334–347. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4241>
13. Mykhailova M., Yatsenko O., Zavadska Y., Afanasieva O., Haas R. (2023). The War in Ukraine and its Impact on Global Agricultural Trade (Auswirkungen des Ukrainekriegs auf den globalen Agrarhandel). *Die Bodenkultur: Journal of Land Management, Food and Environment*. Volume 74, Issue 2, 91–105. DOI: <https://doi.org/10.2478/boku-2023-0008>
14. Kudlaenko S., Yatsenko O., Lunova T., Iatsenko O., Sharuk T., Denderberia D. (2025). Strategic management and improvement of national export support and promotion systems to ensure sustainable development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(63), 280–295. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4811>
15. Zavadska, Y., Shlapak, A., Yatsenko, O., Iatsenko, O., Mykhailova, M., & Dluhopolskyi, O. (2025). Sustainable and Resilient International Agricultural Trade: Global Uncertainty and Regional Reactions. *Problemy Ekorozwoju*, 20(2), 101–113. <https://doi.org/10.35784/preko.7276>
16. Panchenko, V., Yatsenko, O., Musiiets, T., Zinchenko F., Aleksandrova M. (2024). Global financial crises and their macroeconomic consequences for national economies: the case of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 336–352. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4552>
17. Tananaiko, T.; Yatsenko, O.; Osypova, O.; Nitsenko, V.; Balezentis, T.; Streimikiene, D. Economic rationale for manifestations of asymmetry in the global trading system. *Sustainability*. 2023, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>
18. Hrynchak N., Yatsenko O., Bulatova O., Ptashchenko O. (2023). Problems relating to the statistical research of the national market of logistics services in war conditions. *Statistics in Transition new series*, vol. 24, 1, pages: 13–28. <https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-002>
19. Bazaluk, O., Yatsenko, O., Reznikova, N., Bibla, I., Karasova, N., & Nitsenko, V. (2022). International integration processes influence on welfare of country. *Journal of Business Economics and Management*, 23(2), 382–398. <https://doi.org/10.3846/jbem.2022.16228>
20. Yatsenko O., Zavadska, Y., Khrystenko, O., Musiiets, T., & Aksyonova, O. (2021). Innovative transformations of the agricultural complex in the context of global challenges of sustainable development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 5(40), 216–224. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.244989>
21. Iatsenko O., Yatsenko O. (2025). Global triggers and imperatives for the formation of circular value chains to enhance the resilience of the national economy in the context of european integration. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 342(3(1), 455–462. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-66](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-66)